

NỘI DUNG MÔN VIỆT NAM HỌC TRONG CÁC TRƯỜNG CÓ YẾU TỐ NƯỚC NGOÀI

PGS.TS. NGUYỄN DỤC QUANG
Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, việc kết hợp giữa giáo dục (GD) đa văn hóa và liên văn hóa (multicultural and intercultural education) trở nên quan trọng. Ngoài các yêu cầu về kiến thức, kĩ năng, thái độ trong GD truyền thống, học sinh (HS) phổ thông cần được rèn luyện các kĩ năng (KN) cần thiết như sử dụng thành thạo công nghệ thông tin, ngoại ngữ, năng lực (NL) liên văn hóa, trách nhiệm xã hội. Việc GD NL giúp HS hình thành được NL liên văn hóa phù hợp, có thái độ và hiểu biết đúng đắn về những giá trị văn hóa hay cách giao tiếp có đặc thù văn hóa.

2. Các trường có yếu tố nước ngoài ở Việt Nam

Các trường có yếu tố nước ngoài bao gồm HS nước ngoài hoặc HS Việt Nam học theo chương trình do nước ngoài biên soạn hoặc học xen lẫn với chương trình GD Việt Nam. Một trong những mục tiêu của chương trình giảng dạy ở các trường quốc tế Liên hiệp quốc tại Hà Nội đã nêu rõ chương trình này nhằm mục đích phát triển sự đánh giá cao văn hóa Việt Nam trên tất cả các lĩnh vực và tôn trọng sự đa dạng văn hóa, ngôn ngữ và kinh nghiệm của cộng đồng trường học.

- Loại 1: Trường quốc tế

Trường quốc tế là trường có yếu tố nước ngoài do các tổ chức trong nước và nước ngoài thành lập với những dấu hiệu cơ bản là: Sự đa quốc tịch của HS; Dạy theo chương trình quốc tế (chương trình được công nhận bởi một tổ chức kiểm định GD quốc tế); Dùng ngôn ngữ chung dạy cho HS đa quốc tịch như tiếng Anh, Pháp,... Ở Việt Nam, thuộc loại hình này có các trường Hanoi International School, Unit School,...

- Loại 2: Trường nước ngoài

Trường nước ngoài do các tổ chức, cá nhân trong nước và nước ngoài thành lập dành cho HS là người nước ngoài của một quốc gia. Loại hình trường này có đặc điểm: HS trong trường có cùng một quốc tịch; Chương trình GD là chương trình của quốc gia HS có quốc tịch; Ngôn ngữ học tập là ngôn ngữ chính thức của quốc gia đó. Ở Việt Nam, thuộc loại hình này có các trường: Trường phổ thông Hàn Quốc, Trường phổ thông Nhật Bản,...

- Loại 3: Trường theo chuẩn quốc tế

Trường theo chuẩn quốc tế là trường có hợp tác đầu tư của nước ngoài, chủ yếu phục vụ HS Việt Nam, áp dụng một hoặc nhiều tiêu chí của trường nước ngoài. Chương trình GD là chương trình do Bộ GD và đào tạo (GD&ĐT) Việt Nam quy định. Những tiêu chí chuẩn quốc tế thể hiện qua các mặt sau: Có thêm

các chương trình tiếng Anh tăng cường; Dạy một số nội dung của các môn khoa học, kĩ thuật bằng tiếng Anh; Có thêm một số môn dạy theo chương trình của nước ngoài; Có sự công nhận của nước ngoài về một số môn hay cả chương trình GD; Có hợp tác với các trường nước ngoài; Có giáo viên (GV) quốc tế tham gia quản lí và giảng dạy. Ở Việt Nam, thuộc loại hình này có các trường: Academy School, Newton Grammar School, Trường Quốc tế Việt Mỹ, Trường Quốc tế Việt Úc,...

- Loại 4: Trường của Việt Nam có liên kết, hợp tác ĐT với nước ngoài

Các trường của Việt Nam liên kết, hợp tác ĐT với nước ngoài từ mầm non đến trung học phổ thông có các đặc điểm: cùng góp vốn xây dựng cơ sở vật chất, liên kết ĐT, sử dụng chương trình nước ngoài, sử dụng GV nước ngoài, cấp bằng nước ngoài. Ở Việt Nam, thuộc loại hình này có các trường: Horizon, Wellspring, BVIS,...

HS ở các trường thuộc loại 1, 2, 4 không học theo chương trình do Bộ GD&ĐT Việt Nam ban hành (chiếm 54% số trường). HS không được học những nội dung về đất nước và con người Việt Nam. Tuy vậy, ở một vài trường, HS tiểu học và trung học cơ sở được học một số nội dung về đất nước và con người Việt Nam trong các môn Tiếng Việt, Lịch sử Việt Nam, các hoạt động GD ngoài giờ lên lớp.

Điểm chung nhất của các trường là ĐT HS thành những con người có NL chung sống trong môi trường đa văn hóa và đa ngôn ngữ, những NL giúp HS tìm kiếm trường học, công việc trên toàn cầu, trong đó có nước chủ nhà. Các trường nhận rõ ý nghĩa và tầm quan trọng của nội dung GD về đất nước, con người Việt Nam nên đã đưa tiếng Việt thành một nội dung giảng dạy chính khóa (Trường Quốc tế Canada tại TP.HCM, Trường Quốc tế Hà Nội).

Những nghiên cứu về tình hình giảng dạy nội dung về đất nước, con người Việt Nam trong các trường có yếu tố nước ngoài đã cho thấy: Chưa có sự thống nhất trong quản lí chương trình giảng dạy; Nhu cầu giảng dạy nội dung này đang là một thực tế cần thiết; Bộ GD&ĐT cần ban hành chương trình môn học về đất nước và con người Việt Nam cho các trường này.

3. Nội dung Việt Nam học đưa vào các trường có yếu tố nước ngoài

Trong xu thế toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế hiện nay, nhu cầu hiểu biết lẫn nhau giữa các quốc gia và các nền văn hóa trở nên cần thiết. Việt Nam

học trở thành môn học cần thiết trong các trường có yếu tố nước ngoài. Việt Nam học là ngành khoa học nghiên cứu về đất nước và con người Việt Nam. Từ những thành tố văn hóa, lịch sử, địa lí, phong tục tập quán, ngôn ngữ, văn học,... làm rõ những nét riêng độc đáo, nghiên cứu toàn diện và đa dạng những lĩnh vực của đất nước dưới góc nhìn văn hóa. Hiện nay, môn Việt Nam học được giảng dạy ở đại học nhằm các mục tiêu sau:

- Về kiến thức: Chương trình ĐT cung cấp các kiến thức đại cương về khoa học xã hội và nhân văn; những kiến thức cơ bản, hệ thống, hiện đại và thiết thực về Việt Nam; kiến thức cơ sở về ngôn ngữ học, kiến thức về tiếng Việt, văn hoá Việt Nam; một số kiến thức về nghiệp vụ du lịch, văn phòng, báo chí và dạy tiếng,...

- Về KN: Sinh viên được rèn luyện những KN trong việc sử dụng các tri thức về Việt Nam học, văn hoá Việt Nam, KN sử dụng tiếng Việt và một số KN khác.

- Về NL: Chương trình đảm bảo sinh viên sau khi tốt nghiệp cử nhân ngành Việt Nam học có thể làm việc ở nhiều lĩnh vực khác nhau, trong các cơ quan, tổ chức về văn hoá, GD, ngoại giao, đầu tư, thương mại, các cơ sở giảng dạy tiếng Việt, các hoạt động nghiệp vụ như du lịch, báo chí, văn phòng,...

- Về thái độ: Chương trình GD tinh thần yêu nước, hình thành thái độ khách quan trong học tập và nghiên cứu khoa học về Việt Nam, tạo sự say mê học hỏi nghiên cứu về Việt Nam, tiếng Việt, văn hoá Việt Nam, tự tin về khả năng sử dụng tri thức về Việt Nam học, nghiệp vụ trong các lĩnh vực công tác,...

Đối với HS nước ngoài ở các trường quốc tế, kiến thức về đất nước và con người bản địa sẽ làm phong phú hơn vốn hiểu biết của các em, là hành trang tạo cơ hội cho HS dễ hội nhập, có thái độ trân trọng và thân thiện với môi trường sống của mình. Đối với HS Việt Nam trong trường quốc tế, các em ít có cơ hội để hiểu biết về đất nước mình. Vì vậy, tìm hiểu đất nước và con người Việt Nam qua môn Việt Nam học là cơ hội để HS gia tăng hiểu biết, tự hào, tự tin trong học tập và sinh hoạt với bạn bè quốc tế, trân trọng và yêu quý những truyền thống dân tộc. Lượng kiến thức đưa vào phải được chọn lọc, mang tính cơ bản thiết thực, dễ hiểu, dễ tiếp nhận, tạo hứng thú học tập, kích thích HS say mê tìm hiểu về đất nước và con người Việt Nam.

Những nội dung cơ bản và thiết thực được đưa vào các trường có yếu tố nước ngoài bao gồm ba lĩnh vực nội dung: đất nước Việt Nam, con người Việt Nam, văn hóa Việt Nam. Mỗi lĩnh vực chứa đựng các chủ đề cụ thể được chọn lọc nhằm đảm bảo tính khoa học, tính cơ bản, tính thiết thực khi giảng dạy cho HS.

3.1. Đất nước Việt Nam

Kiến thức về đất nước Việt Nam phong phú, đa dạng. Việt Nam nằm ở khu vực nhiệt đới gió mùa, có chiều dài bờ biển với nhiều danh lam thắng cảnh và

nguồn tài nguyên thiên nhiên vô tận. Khi đưa vào các trường học có yếu tố nước ngoài, kiến thức về đất nước Việt Nam tập trung chủ yếu vào các chủ đề như: Thiên nhiên Việt Nam (tính đa dạng của thiên nhiên Việt Nam, bức tranh đa màu sắc của thiên nhiên qua các vùng miền); Tìm hiểu, khám phá đất nước và con người Việt Nam,...

3.2. Con người Việt Nam

Con người Việt Nam là sản phẩm của môi trường sống và điều kiện lịch sử, kinh tế, văn hóa cộng đồng. Con người Việt Nam cần cù lao động để duy trì cuộc sống và làm cuộc sống tốt đẹp hơn theo hướng phát triển bền vững. Lịch sử dân tộc đã chứng minh những đức tính quý báu của con người Việt Nam: bất khuất, kiên cường và anh dũng trong các cuộc đấu tranh chống ngoại xâm; sống thủy chung, cởi mở, luôn giữ đạo lí, muốn làm bạn với tất cả các dân tộc trên thế giới; có ý thức tôn trọng, sống giản dị, biết bảo vệ gia đình, dòng họ và quê hương.

3.3. Văn hóa Việt Nam

Nội dung GD được đưa vào nhà trường có yếu tố nước ngoài bao gồm các chủ đề như: Lịch sử văn hóa Việt Nam; Đời sống văn hóa của người dân Việt Nam; Di sản văn hóa của Việt Nam,... Mỗi chủ đề sẽ được cụ thể hóa bằng các nội dung chi tiết, tiêu biểu, đại diện cho văn hóa của mọi vùng miền trên đất nước.

a) Lịch sử văn hóa gồm các nội dung:

- Phong tục, tập quán của người Việt Nam như: thờ cúng tổ tiên, giỗ chạp, cưới hỏi, ma chay, hương ước,...

- Lễ hội truyền thống có nội dung đề cao tinh thần yêu nước, yêu thiên nhiên, lòng tự hào dân tộc, truyền thống chống ngoại xâm, tôn vinh các anh hùng dân tộc, ca ngợi tinh thần cần cù lao động, đề cao lòng nhân ái, khát vọng tự do, hạnh phúc, tinh thần đoàn kết cộng đồng. Đó là các lễ hội như: Lễ hội Đền Hùng, Hội Đống Đa, Lễ hội Chùa Hương, Hội Gióng, Hội Lim, Hội Đền Trần, Lễ hội đua voi ở Tây Nguyên, Lễ hội Lồng tồng, Hội đua bò An Giang,...

- Các nghi thức giao tiếp như: cách xưng hô trong giao tiếp, cách nói lời chào, lời mời, nhờ vả, yêu cầu, đề nghị,...

- Các danh nhân đất Việt như: Danh nhân văn hóa Nguyễn Trãi, Nhà văn hóa lớn Hồ Chí Minh, Đại thi hào dân tộc Nguyễn Du,...

b) Đời sống văn hóa gồm các nội dung:

- Văn hóa ẩm thực như: các món ăn cổ truyền, cách chế biến món ăn dân tộc,...

- Trang phục của người Việt Nam như: trang phục trong lễ hội của các dân tộc, trang phục thường ngày, áo dài,...

- Ngôn ngữ Việt Nam phong phú với tiếng nói của 54 dân tộc, phản ánh nét văn hóa riêng của mỗi vùng miền khác nhau. Văn học truyền miệng với nhiều thể loại như: thần thoại, tục ngữ, thành ngữ, ngôn ngữ, ca

(Xem tiếp trang 18)